

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-038 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм

Парвандаи аттестатсионии № _____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 28 августи соли 2025, №19

Барои сазовор донишҷӯ Абдуғафур Сафар, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ.

Диссертатсияи Абдуғафур Сафар, дар мавзӯи «Хусусиятҳои фитосенологии баъзе намудҳои лабгулҳои (Lamiaceae Mart.) қисмати ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор» аз рӯйи ихтисоси 03.02.01-Ботаника ба ҳимоя қабул карда шуд, суратчаласаи №15 аз 28.08.2025, шурои диссертатсионии 6D.KOA-038-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Суроға: 734025, www.tnu.tj. ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17, №318/шд 28-уми августи соли 2025.

Довталаби дараҷаи илмӣ Абдуғафур Сафар 6-уми апрели соли 1993 таваллуд шудааст, миллаташ тоҷик, маълумоташ олӣ мебошад.

Довталаби дараҷаи илмӣ Абдуғафур Сафар соли 2016 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси биология-омӯзгори фанни биология ва химия хатм намудааст. Соли 2018 ба шӯбаи аспирантураи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил шуда, онро соли 2021 бомуваффақият хатм намудааст. Солҳои 2018 то 2021 ассистенти кафедраи фанҳои табиатшиносии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, аз соли 2021 то ҳол ба ҳайси ассистенти кафедраи ботаника ва дендрологияи факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон фаъолият карда истодааст.

Диссертатсия дар кафедраи ботаника ва дендрологияи факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: доктори илмҳои кишоварзӣ **Сатторов Раҳматулло Бобоевич** иҷрокунандаи вазифаи профессори кафедраи ботаника ва дендрологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ: **Мамадризохонов Акбар Алихонович** - доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи география ва сайёҳии Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев.

Ҳайдарова Назираҳон Раҳимҷоновна - номзади илмҳои биологӣ, ходими калони илмӣ Маркази илмӣ Хучанди Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон.

Муассисаи пешбар - Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ.

Дар хулосаи мусбати худ, ки аз тарафи муқарриз, дотсенти кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ Бобозода Илҳомҷон Абдушукур имзо шудааст, қайд менамояд, ки кори

диссертационии Абдуғафури Сафар аз рӯйи муҳиммият, навлони илмӣ, ҳаҷм ва сифати вазифаҳои иҷрошуда, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастоварда, саҳеҳият ва асоснокунии хулосаҳо ба талаботи боби 3, фаслҳои 31, 33, 34-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 ва аз 06.09.2024, таҳти №318/шд тасдиқ гардида, барои рисолаҳои номзадӣ пешниҳод гардидааст, барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01-Ботаника ҷавобгӯ мебошад.

Довталаби дараҷаи илмӣ Абдуғафури Сафар оид ба мавзӯи диссертатсия 6 кори илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи тавсияшудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст.

Таълифоти илмӣ дар мавзӯи диссертатсия. Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандае, ки КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия намудааст:

[1-М]. Абдуғафури Сафар. Тавсифи биологии зуфои хушбӯй (*Nepeta cataria* L.) дар қаторкухи Ҳисор [Матн] /Абдуғафури Сафар // Илм ва фановарӣ. – Душанбе, 2020-№3. – С. 258-261. ISSN-2312-3648.

[2-М]. Абдуғафури Сафар. Ҳифз ва истифодаи самараноки захираҳои намояндаҳои оилаи лабгулҳо дар қаторкӯхҳои Ҳисору Дарвоз [Матн] /Абдуғафури Сафар // Илм ва фановарӣ. – Душанбе, 2021-№2. – С. 186-190. ISSN-2312-3648.

[3-М]. Абдуғафури Сафар, Гуногунӣ ва аҳамияти намояндаҳои оилаи лабгулҳои дараи Қаратоғ [Матн] /Абдуғафури Сафар // Илм ва фановарӣ. – Душанбе, 2023-№2. – С. 178-185. ISSN-3212-3648.

[4-М]. Сатторов Р.Б. Дурнамои истифодаи захираҳои намояндагони оилаи лабгулон [Матн] / Р.Б. Сатторов, Абдуғафури Сафар Ш.Ш. Назаров // Илм ва фановарӣ. – Душанбе, 2024-№1. – С. 271-278. ISSN-2312-3648.

Мақолаҳои илмие, ки дар маҷалаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ чоп шудаанд:

[5-М]. Абдуғафури Сафар. Фитоценологические особенности котовника кокандского в Гиссарском хребте [Текст] / Р.Б.Сатторов, А.Сафар // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ бахшида ба 85 солагии академики Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Арбоби илм ва техникаи Тоҷикистон, д.и.б., профессор Х.М.Сафаров. ш. Душанбе, 04.05.2022-С.484-487.

[6-М]. Абдуғафури Сафар. Представители рода зизифоры (*Ziziphora* L.) в Таджикистане [Текст] / Абдуғафури Сафар // Материалы Республиканско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной “Годам развития села, туризма и народных ремесел (2019-2021 гг.)” и “400-летию Миробида Сайидо Насафи”.- Душанбе, 20-27 апреля 2019 года.- С.145-146.

Ба диссертатсия ва автореферат тақризҳои зерин ворид шудаанд:

1. Мудирӣ Озмоишгоҳи генетика ва селекцияи растаниҳои Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани АМИТ, доктори илмҳои кишоварзӣ, профессор Партоев Қурбоналӣ. Дар тақриз эрод нишон дода шудааст. Эрод: Оид ба кори илмӣ чунин эродро баён намуданиам, ки унвонҷӯ дар рисолааш аз адабиёти хориҷӣ нисбатан миқдори ками корҳои олимони хориҷиро истифода намудааст.
2. Номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи ботаника ва экологияи кишоварзии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш.Шоҳтемур, Акрамов Убайд Хасенович. Дар тақриз эрод нишон дода шудааст. Эрод: Диссертант дар автореферат сарчашмаҳои асосиро, яъне омӯзиши хусусиятҳои фитосенологии баъзе намудҳои лабгулҳо (*Lamiaceae* Mart.), яъне маводҳои илмӣ олимони соҳаи мазкурро бештар истифода кардааст, ки дар инҷо назари донишмандони дигар кам нишон дода шудааст.
3. Ходими калони илмӣ Институти биологии Помир ба номи академик Х.Ю.Юсуфбекови АМИТ, номзади илмҳои биологӣ Бегназарова Х.А. Тақриз эрод надорад.
4. Ҷонишини декан оид ба таълими факултети химия ва биологияи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, номзади илмҳои биологӣ Ҳисайнов Далер Эмомович. Тақриз эрод надорад.

Дар тақризи муҳимияти мавзӯи кори диссертатсионӣ, навгонии илмӣ, аҳаммияти назариявӣ амалии натиҷаҳои бадастомада дарҷ гардидаанд. Инчунин кори диссертатсионии Абдуғафури Сафар таҳқиқоти ба анҷомрасидаи таҳассуси илмӣ мебошад, ки ба ихтисоси 03.02.01-Ботаника мувофиқат мекунад ва муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ мебошад. Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо он асоснок карда мешавад, ки онҳо нисбат ба соҳаи ботаника ба дастовардҳои хуб ноил гаштаанд, дар ин соҳа корҳои илмӣ ва аз рӯи мавзӯи интиҳобшуда таълифотҳои илмӣ доранд, аз ин лиҳоз ба кори диссертатсионӣ оид ба мубрамияти мавзӯ, навоари илмӣ ва аҳаммияти амалии натиҷаҳои бадастомада баҳои ҳолисона дода метавонанд.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқи илмӣ: **Коркард карда шуд:** гуногунии биологии оилаи лабгулҳо ва хусусиятҳои фитосенологии намудҳои ҷамъаофари онҳо дар қисмати ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор;

Пешниҳод шудааст: таҳлили гуногунии намуди оилаи лабгулҳо-Labiatae, хусусиятҳои ботаники: таҳлили систематикӣ, экологи, биологӣ ва муқоисавӣ; тавсифи хусусиятҳои фитосенологӣ ва аҳаммияти ҳоҷагии намудҳои нафъовари таркиби он.

Исбот шудааст: гуногунӣ, хусусиятҳои фитосенологӣ ва аҳаммияти ҳоҷагии баъзе растаниҳои оилаи лабгулҳо дар қисмати ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор ва истифодаи онҳо дар тибби халқӣ ва ҳамчун растании ғизоӣ самаранок мебошад;

Чорӣ намудани истифодабарии баъзе намояндаҳои оилаи лабгулҳо аз қабилӣ: *Ziziphora pamiroalaica* Juz., *Salvia sclarea* L., *Origanum vulgare* subsp. *gracile* (K. Koch) Ietsw ва *Nepeta catarica* L.) дар тиб ва ба сифати ғизоӣ ва инчунин инсектисидҳои табиӣ барои нест кардани ҳашароти зараррасони растаниҳои мевадихандаи хурдӣ ва маданӣ.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот бо ин асоснок карда шудааст, ки натиҷаҳои назариявии таҳқиқоти мазкурро ҳангоми омӯзиш ва баҳодиҳии гуногунии оилаи лабгулҳои таркиби флораи Тоҷикистон метавон истифода бурд.

Вобаста ба масъалагузории диссертатсия, истифодаи самаранок ба усули таҳлили хусусиятҳои фитосенологии *Ziziphora pamiroalaica* Juz., *Origanum vulgare* subsp. *gracile* (K. Koch) Ietsw, *Nepeta catarica* L., *Salvia sclarea* L. ба мо имкон медиҳанд, ки дар оянда онҳоро ҳамчун намудҳои нафъовар барои истифода дар соҳаи тиб тавсия диҳем. Истифода бурдани усулҳои нави таҳқиқотӣ бо мақсади нигоҳдории намояндаҳои нафъовари оила дар минтақаҳои паҳншавии таназзулффта;

Баён шудани маълумотҳои бадастомада оид ба ҳосилнокии захираҳо сенопопулятсияҳои намудҳои *Ziziphora pamiroalaica* Juz., *Nepeta catarica* L., *Origanum vulgare* subsp. *gracile* (K. Koch) Ietsw, *Salvia sclarea* L. дар мавзёҳои паҳншавии табиӣ онҳо нишон медиҳанд, ки ҳосилнокии табиӣ онҳо талаботи саноати фармокологии Тоҷикистонро танҳо 35% таъмин менамояд;

Ошкор гардидани гуногунии биологӣ, хусусиятҳои фитосенологӣ, захира ва маҳсулнокии баъзе намудҳои оилаи лабгулҳо;

Омӯхта шуданд: дар шароити қаторкӯҳи Ҳисор бори аввал ҳолати гуногунии биологӣ, хусусияти биологӣ, хусусиятҳои фитосенологӣ дар сурати тағйирёбии иқлим, баҳогузории ҳосилнокии баъзе намудҳои нафъовар.

Аз нав такмил додани усулҳои маъмул ва муосир;

Аҳамияти натиҷаҳои ба дастовардаи доктараби дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки: натиҷаҳои илмӣ ва санҷиши истеҳсолии таҷрибаҳои саҳроӣ оид ба гуногуни ва хусусиятҳои биологӣ ва фитосенологии намояндаҳои растаниҳои оилаи лабгулҳо дар қисмати ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор тадбиқ карда шудааст;

Коркард ва чорӣ карда шуданд, ки истифода бурдани баъзе намояндаҳои растаниҳои оилаи лабгулҳо ба сифати растаниҳои нафъовар;

Муайян карда шуданд: дар қисмати ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор омӯзиши ҳаматарафаи растаниҳои хурдӣ оилаи лабгулҳо гузаронида шуда, хусусиятҳои биологӣ ва инкишоф, ҳосилнокии биологӣ, паҳншавии муайян карда шудааст;

Офарида шуд: тавсияҳо барои истифодаи баъзе намудҳои оила дар минтақаи омӯзиш ба сифати растаниҳои нафъовар аз қабилӣ: ҷамбилак, субинак, мармарак, пудина;

Муаррифӣ карда шуд: гуногунии ҳолати экологӣ, хусусиятҳои фитосенологӣ ва аҳамияти растаниҳои оилаи лабгулҳо, ҷудо кардани намудҳои беҳтарини намудҳои он барои истифодабарӣ дар соҳаи тиб ва хӯрокворӣ;

Барасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот нишон додаанд, ки барои корҳои таҷрибавӣ: назария дар асоси омӯзиши маълумотҳои таҳқиқотҳои саҳроӣ сохта шудааст.

Ғоя асоснок шудааст, ки дар асоси таҳлили амалияи ҳулосаи таҷрибаи пешқадами муаллифони хориҷӣ ва ватанӣ оид ба намоёнҳои оилаи мазкур;

Истифода шудаанд, муқоисаи натиҷаҳои муаллифӣ ва натиҷаҳои бадастомада бо адабиёти пешин оид ба мавзӯи диссертатсия;

Муайян шудаанд, гуногунии намоёнҳои оила ва сифатан мувофиқат кардани натиҷаҳои муаллифӣ бо манбаъҳои ҳолис, ки аз рӯи мавзӯи мазкур оварда шуданд, дар ҳолатҳое, ки ин муқоисаҳо асоснок мебошанд;

Истифода шудаанд, ки намоёнҳои оилаи лабгулҳо, хусусиятҳои фитосенологӣ ва ҳолати онҳо дар шароити табиӣ дар минтақаи омӯзиш гузаронида шуданд. Ҳангоми гузаронидани мониторинг оид ба хусусиятҳои фитосенологии растаниҳо ва баҳодиҳии ҳамаҷонибаи онҳо аз ҷониби умум эътирофшудаи И.Г. Серебряков (1952), Б.А. Доспехов (1985), С. Рахимов (2007), Н.М. Сафаров (2017), Д. Сатторов (2020) истифода бурда шуданд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ: муаллиф тамоми зинаҳои таҷрибаҳои таҳқиқотӣ, бевосита дар ҷамъоварӣ ва ҷустуҷӯи таҳлили адабиёти соҳавӣ, омӯзиши объектҳои таҳқиқот, гузаронидани таҷрибаҳои саҳроӣ, коркарди оморӣ, ки дар шакли интишорот, мақолаҳо ва фишурдаҳои илмӣ ҷамъбаст гаштаанд, дар қори диссертатсионӣ ва автореферат навишта шудаанд, мустақилона таҳлил намудааст.

Дар маҷлиси 28-уми августи соли 2025 шӯрои диссертатсионӣ қарори сазовор донишдони Абдуғафӯри Сафар бо дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01 – Ботаника.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шӯрои диссертатсионӣ 13 - нафар иштирок доштанд, аз ҷумла докторони илм 4 – нафар аз рӯи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда. Аз 16 - нафар аъзои шӯрои диссертатсионӣ, 13 - нафар иштирок доштанд ва овоз доданд: тарафдор – 13, муқобил - нест, бетараф - нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

Раиси шӯрои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои биологӣ,
профессор, академики АМИТ

Якубова Муҳиба Мухсиновна

Котиби шӯрои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои биологӣ,
дотсент

Ҳамидзода Ҳайриддин Нур

28.08.2025